2008 çул – Çемье çулталăкĕ

Общество тăнăçлăхĕ çемьерен пуçланать

С.И. Ожеговăн ăнлантарулă словарĕнче çемье ăнлава пĕрле пурăнакан тăвансем тесе ăнлантарнă. Саккунпа килĕшӳллĕн çывăх тăвансен вĕсем – упăшкипе арăмĕ, вĕсен ашшĕ-амăшĕсем, ачисем, ачасене усрава илнĕ çынсем тата усрава илнĕ ачасем, тăван пиччĕшĕллĕсемпе тăван аппăшĕйăмăкĕсем, аслашшĕпе асламăшĕ, мăнукĕсем.

Раççей Федерацийĕпе Чăваш Республикин Правительствисем çемьесене çирĕплетесси çине пысăк тимлĕх уйăраççĕ. РФ Президентĕн указĕпе пирĕн çĕршывра 2008 çула Çемье çулталăкĕ тесе палăртнă. Район территорийĕнче çĕнĕрен йĕркеленекен çемьесен шучĕ ӳссех пырать.

Çав вăхăтрах Муркаш районĕнчи 1-мĕш номерлĕ суд участокĕнче суда искесемпе пыракансен шучĕ ӳссе пыни сисĕнет. Ытларах чухне вĕсем çемьери хутшăнусемпе, çав шутрах мăшăрсем пĕр-пĕринчен уйрăлассипе çыхăннă.

Раççей Федерацийĕн граждана процессуаллă кодексĕпе килĕшӳллĕн мировой судья çакăн пек ĕçсене пăхса тухать: мăшăрсем хушшинче ачасем тĕлĕшпе тавлашу çук чухне уйрăлассипе çыхăннă ĕçсене; иск 100 пин тенкĕрен иртмест пулсан, мăшăрсем пĕрле пухнă пурлăха пайлассипе çыхăннă ĕçсене; çемьепе право тĕлĕшпе çыхăннă ытти ĕçсене. Анчах та кунта ачан ашшĕ е амăшĕ хăшĕ пулнине палăртассипе, ашшĕамăшĕн прависенчен хăтарассипе, ачана усрава илессипе çыхăннă ĕçсем кĕмеççĕ.

Мăшăрсем пĕр-пĕринчен уйрăласшăн тата ачисем тĕлĕшпе тавлашуллă самантсем пур пулсан, пĕрле пухнă пурлăха пайланă чухнехи иск 100 пин тенкĕрен иртет пулсан тата ачан ашшĕ е амăшĕ хăшĕ пулнине палăртассипе, ашшĕамăшĕн прависенчен хăтарассипе, ачана усрава илессипе çыхăннă ĕçсене вара Муркаш район судĕнче пăхса тухаççĕ.

Çемье хутшăнăвĕсене пăрахăçлассипе çыхăннă ыйтусене ЗАГС пайĕ те татса пама пултарать. Анчах та кун пек чухне мăшăрсен килĕшĕвĕ кирлĕ тата çемьере çул çитмен ачасем пулмалла мар. Çемьере çул çитмен ача пур, анчах та мăшăрсенчен пĕри сас-хурасăр çухалнă пулсан та çемье хутшăнăвĕсен ыйтăвне ЗАГС пайĕнче татса пама пулать.

Çемье хутшăнăвĕсене пăрахăçлама çырнă иск заявленийĕн хăйне уйрăм требованисем пур. Унта çаксене кăтартмалла: мăшăрсем пĕрлешнине хăçан тата ăçта регистрациленĕ; пĕрлехи ачасем пур-и тата вĕсем миçе çулта; уйрăлассипе пĕр-пĕринпе килĕшӳ çук пулсан – уйрăлма шутланин сăлтавĕсем; уйрăлассине тăратнă искпа пĕрле пăхса тухмалли ытти требованисем пурри. Заявленипе пĕрле çак документсене памалла: мăшăрсем пĕрлешнин свидетельстви, ачасем çуралнин свидетельствисен копийĕсем, мăшăрсен ĕç укçи е тупăш илмелли ытти çăл куçсем пирки панă документсем (алимент шыраса илме требовани пулсан) тата ытти документсем.

РФ Çемье кодексĕн 17-мĕш статйипе килĕшӳллĕн мăшăрĕн çие юлнă вăхăтра тата ача çуратнăранпа 1 çулталăк çитмесĕр упăшки мăшăрĕ ирĕк памасăр уйрăласси пирки ĕç пуçарма пултараймасть. Ку положени ача вилĕ çуралнă е 1 çулталăк тултариччен вилнĕ пулсан та çавăн пекех. Арăмĕ уйрăлассипе ĕçе пăхса тухма ирĕк памасть пулсан, судья иск заявленине йышăнмасть, ăна йышăннă пулсан та суд асăннă ĕç тĕлĕшпе производство ирттерессине чарса лартать.

Иртнĕ çул Муркаш районĕнчи 1-мĕш номерлĕ суд участокĕн мировой судйи мăшăрсем уйрăлассипе çыхăннă ĕçсене 29 пăхса тухрĕ. Кăçалхи çак вăхăта вара – 31. Çемьесем арканасси ытларах чухне мăшăрсем пĕр чĕлхе тупайманнипе, пĕр-пĕрне ăнланма, пĕрпĕрин патне чун туртма пăрахнипе çыхăннă. Вĕсем харкашусем, çемье арканасси патне илсе пыраççĕ.

Нумай чухне вĕçĕм пулса иртекен харкашусене пула çемьене сыхласа хăварма май çук. Вĕсем эрех ĕçнипе тата алă çĕкленипе, мăшăрĕ çемье тата ачисем çине тимлĕх уйăрманнипе, яланхи ĕç вырăнĕ е тупăш илмелли ытти çăл куç пулманнипе çыхăннă.

Шăпах çакăн пек сăлтавпах ĕнтĕ Вишневсен çемйи арканчĕ: упăшки час-часах эрех ĕçнĕ, килте харкашнă, çемьене пулăшма тăрăшман, ачисене воспитани парас ĕçе хутшăнман, ниçта та ĕçлемен.

Кайран вара ачасем нуша кураççĕ. Акă 2007 çулта ачасем пур 18 çемье арканчĕ. Кăçалхи 9 уйăхра вара – 16. Ытларах чухне мăшăрсен пĕр-пĕрин хушшинчи килĕшĕвĕпе ачисем амăшĕпе пурăнма юлаççĕ. Анчах та 2008 çулта урăхларах тĕслĕх те пулчĕ. Муркаш районĕнчи пĕр ялти мăшăр уйрăлнă чухне 10 тата 16 çулхи ачисем ашшĕпе пурăнма юлсан лайăхрах пулать тесе килĕшрĕç. Суд вара çул çитмен 2 ачана пăхса усрама амăшĕнчен алимент шыраса илмелле йышăну турĕ.

РФ Çемье кодексĕпе килĕшӳллĕн мăшăрсем уйрăласси пирки заявлени панăранпа 1 уйăх çитсен кăна ку ĕçе суд пăхса тухать. Мировой судья мăшăрсене мирлештерме пĕтĕмпех тума задача лартать. Енчен вĕсенчен пĕри уйрălma хирĕç пулсан, ку тапхăра 3 уйăх таран тăсса парать. Практикăра мăшăрсем ытларах чухне мирлешме хушма вăхăт тăсса пама ыйтмаççĕ. Кунпа пĕрлех хушса панă вăхăт иртсен пĕр-пĕрипе мирлешесси пирки пĕлтернисем те çук мар. 2007 çулта мăшăрсем мирлешнипе кун пек иксене каялла илнĕ тĕслĕхсем 5, кăçалхи 9 уйăхра 2 пулчĕç. 2 çемьене вара мирлешме тăсса панă вăхăт иртмен-ха. Апла пулсан харкашусемпе хирĕçӳсем хушшăн пĕрле канашласа çемьене сыхласа хăвармах йышăннă. Ку вăл уйрăласси пирки пăхса тухакан ĕçсен 20 процентне чухлĕ.

Çакна палăртмалла. Çемьере йĕркеллĕ хутшăнусем пулччĕр тесен пĕр-пĕрне шанмалла, ăнланмалла, тан правасемпе усă курмалла. Ăнланманлăх, пĕр-пĕринчен сӳлерех пулма тăрăшни, хăйсене кăна юратни – нумай çемье конфликчĕсен сăлтавĕ. Чăваш Республикин Президенчĕ Н.В. Федоров çапла палăртрĕ: «Çемьере килĕшӳпе çураçу тата тусăлăх пулсан – ку вăл сывă, тăнăç аталанса пыракан обществăн никĕсĕ».

Т. САЛДЫРКИНА,
районти 1-мĕш номерлĕ суд участокĕн мировой судйи.

Налук ыйтăвĕсемпе

Кадастр хакĕ тата çĕр налукĕ

2007 çулта Чăваш Республикинче ялсенчи çĕр участокĕсен патшалăх кадастр хакĕсене палăртнă. Кадастр хакĕсене палăртнин кăтартăвĕсене Чăваш Республикин Министрсен Кабинечĕн 2008 çулхи январĕн 23-мĕшĕнче йышăннă «Чăваш Республикинче ялсенчи çĕр участокĕсен патшалăх кадастр хакĕсене çирĕплетесси çинчен» 12 № постановленийĕпе çирĕплетнĕ. Çĕр участокĕсен кадастр хакĕсем пирки сведенисене налук органĕсене ярса панă. Ку вăл граждансенчен хăйсен çĕр участокĕсемшĕн налук илме кирлĕ.

Тӳрех палăртмалла, налук виçисем ӳсрĕç. Çавна май хушма хуçалăхпа усă куракансенчен кăçал мĕншĕн çĕр налукне ытларах илме тытăнни пирки ыйтакансем сахал мар. Ку ыйту çине хуравласа, кусман пурлăх объекчĕсен кадастрĕн Федераллă агентствин Чăваш Республикинчи управленийĕ çавна пĕлтерет. Патшалăх кадастрĕн хакне палăртма ялсенчи пур çĕр участокĕсене те вĕсемпе усă курнин тĕсĕсене кура уйрăм ушкăнсене кĕртеççĕ. Сăмахран, нумай хутлă пурăнмалли çуртсем валли усă куракансем, харпăр хăйĕн пурăнмалли çурчĕ валли усă куракансем, суту-илӳ объекчĕ валли усă куракансем, ял хуçалăх продукцине туса илме усă куракансем т. ыт. те. Çĕр участокĕсен кашни ушкăнне кĕрекеннисене уйрăм правилăсемпе (методикăпа) хак параççĕ, вĕсен кадастр хакĕ те тĕрлĕрен.

2008 çулччен çĕр налукĕн виçине палăртнă чух 2002 çулта йышăннă, 2003 çулта çирĕплетнĕ çĕрсен патшалăх кадастр хакĕпе усă курнă. Уйрăм çынсен хушма хуçалăхсен çĕрĕсен кадастр хакĕ ял хуçалăх продукцине туса илекен çĕр участокĕсен кадастр хакĕпе пĕр пекех пулнă. Вĕсем вара ял хуçалăх çĕрĕсен кадастр хакĕнчен темиçе хут пĕчĕкрех. 2007 çулта ялсенчи çĕр участокĕсен патшалăх кадастр хакĕсене палăртнă чухне патшалăх кадастр хакĕн методика кăтартăвĕсене тĕпе хунă. Ăна Раççей Федерацийĕн Экономика аталанăвĕн министерстви 2007 çулхи февралĕн 15-мĕшĕнче çирĕплетнĕ.

Çак методика кăтартăвĕсемпе килĕшӳллĕн ялсенчи харпăр хăйĕн çурт-йĕрĕ тата хушма хуçалăх валли усă куракан çĕр лаптăкĕсем пĕр ушкăна кĕреççĕ, вĕсен кадастр хакĕсем те пĕр пекех. Çапла вара çĕр налукĕн виçи харпăр хăйсен пурăнмалли çурт-йĕрĕ валли усă куракан çĕр участокĕшĕн те, килти хушма хуçалăх валли усă куракaннишĕн те пĕр пекех. Вĕсемшĕн налука кашни тăваткал метршăн пĕр виçепех шутласа параççĕ.

Кунпа пĕрлех çĕрсен патшалăх кадастр хакне палăртнă чухне май пур таран ытларах çĕр участокĕсен рынок хакĕсене шута илме тăрăшнă. Кусман пурлăхăн рынок хакĕсем вара юлашки 5 çул хушшинче 3 хут ытла ӳснĕ. Кунпа пĕрлех çĕр участокĕсен кадастр хакĕ вĕсем хăш вырăнта вырнаçнинчен, ялсенче транспорт сечĕ пуррипе çуккинчен, инçешрен тата ытти сăлтавсенчен килет. Кунсăр пуçне тата унччен хăшпĕр районсенче çĕр участокĕсен кадастр хакĕсене питĕ пĕчĕклетсе кăтартнă пулнă. Çакăнта асăннă пур сăлтавсенчен килет те ĕнтĕ çĕр участокĕсен кадастр хакĕсем ӳсни.

Раççей Федерацийĕн Налук кодексĕпе килĕшӳллĕн ялсенчи самоуправлени органĕсем çĕр участокĕсен кадастр хакĕнчен килекен налук ставкисене налук тӳлекенсене майлă кайса пĕчĕклетме те пултараççĕ.

Ялсенчи çĕр участокĕсен кадастр хакне вĕсен кадастр номерĕсем тăрăх Интернет-страницăра пăхăр. Унăн адресĕ: www.21.kadastr.ru. Кунпа пĕрлех хăвăрăн çĕр участокĕн кадастр хакне Раççей кусман пурлăхăн Чăваш Республикинчи управленийĕнче çĕр участокĕ вырнаçнă вырăнти структура подразделенийĕнче те пĕлме пулать.

Д. ТРУШКИН,
Раççей кусман пурлăхăн Чăваш Республикинчи управленийĕн ертӳçин çумĕ.

Театрсен çĕнĕ сезонне уçнă май

Мĕн парнелĕç артистсем куракансене?

2008–2009 çулсенчи театр сезонне уçнă май нумаях пулмасть Чăваш наци музейĕн конференц-залĕнче патшалăх театрĕсен пултарулăх ертӳçисемпе тĕп режиссерĕсем журналистсемпе тĕл пулчĕç. Хăйсен çĕнĕ тĕллевĕсем, ĕçĕсем пирки театр режиссерĕсем акă мĕн каласа параççĕ.

Валерий ЯКОВЛЕВ, Чăваш патшалăх академи драма театрĕн пултарулăх ертӳçи:

– Чăвашсен пĕрремĕш театрне йĕркеленĕренпе 90 çул çитнине савăнăçлă лару-тăрура паллă турăмăр. Çапах та юбилей мероприятийĕсем вĕçленмен. Çитес уйăхра Мускавра «Таганка актерĕсен пĕрлĕхĕ» театрта висĕ спектакль кăтартатпăр. Чӳк уйăхĕн 15-мĕшĕнче театр Хусана çитсе килет. Сезона октябрь уйăхĕнче «Ялта» спектаклĕпе уçăпăр.

Ольга НЕСТЕРОВА, Чăваш патшалăх оперăпа балет театрĕн пултарулăх ертӳçи тата тĕп дирижерĕ:

– Репертуара çĕнетмелле. Кадр ыйтăвĕ те çивĕч тăрать. 49-мĕш сезона сентябрĕн 24-мĕшĕнче «Спящая красавица» балетпа уçатпăр. Çĕнĕ çулччен икĕ фестиваль – М. Михайлов ячĕллĕ опера тата Пĕтĕм тĕнчери балет фестивалĕсене иртермелле. Балет фестивалĕ октябрĕн 28-мĕшĕнче П. Чайковскин «Лебединое озеро» ĕçĕпе уçăлĕ. Ташă уявĕ октябрĕн 31-мĕшĕнче гала-концертпа хупăнĕ. Унта вара чикĕ леш енчи артистсем те хутшăнĕç. Опера фестивалĕ декабрĕн 10–14-мĕшĕсенче иртĕ. Ăна «Сельская честь» опера уçĕ. Çĕнĕ сезонра «Симфони кĕввин касĕсем» проекта малалла тăсăпăр. Çитес çулхи февральте Д. Ойстрах çуралнăранпа 100 çул çитнĕ май сĕрме купăс музыкин концерчĕ иртĕ.

Станислав ВАСИЛЬЕВ, Çеçпĕл Мишши ячĕллĕ Чăваш патшалăх çамрăксен театрĕн тĕп режиссерĕ:

– Премьерăсем те, ытти мероприятисем те пулĕç. Çармăс çыравçин Зинаида Долгован пьеси тăрăх лартнă «Тăм тивнĕ чечексем» спектакль декабрь уйăхĕнче тухĕ. Асăннă ĕç Раççей Театр ĕçченĕсен союзĕн, Раççей Культура министерствин, Раççей Президенчĕн хӳттипе ачасемпе çул çитменнисен театрсене патшалăх тата общество пулăшăвĕ паракан программăн грантне тивĕçнĕ. М. Карягинăн «Кĕмĕл тумлă çар» пьеси те кăçалхи репертуарта пур. Ачасемпе çамрăксем валли вырăсла ĕçсем те хатĕрлетпĕр.

Юрий ФИЛИППОВ, Чăваш патшалăх пукане театрĕн пултарулăх ертӳçи:

– Икĕ çул каялла театр ЧР Президенчĕн грантне тивĕçнĕччĕ. Кăçал Е. Лисинан «Хупах хăлхаллă Илюк» тата М. Юрьевăн «Атăлçи пăлхарĕсем» хайлавсем тăрăх лартнă спектакльсене ачасем патне çитеретпĕр. Унсăр пуçне тата ытти çĕнĕ ĕçсем те пулĕç. Мытищи хулинче иртекен фестивале те хутшăнăпăр. Юбилярсене чыслама та манмăпăр.

Ашот ВАСКАНЯН, Вырăс патшалăх драма театрĕн тĕп режиссерĕ:

– Çивĕч ыйтусенчен пĕри – тăватă артист ĕçрен кайни. Сăмахран, Латышев 15 спектакльте вылятчĕ. Халĕ унăн ролĕсене ыттисене явăçтармалла. Куракана çĕнĕ ĕçсемпе те савăнтармалла. Тургеневăн «Отцы и дети» хайлавне пысăк сцена çине кăларасшăн. Пĕчĕк сцена валли вара Тургенев пирки «Элегия. История любви» инсценировка хатĕрлесшĕн. 86-мĕш сезона октябрь уйăхĕн 10-мĕшĕнче «Спешите делать добро» спектакльпе уçăпăр.

Шухăш

Пур çĕрте те йĕрке пулмалла

Пионерта пулнă чухне пирĕн атте-аннесем шкула пионер галстукне çыхмасăр кайман. Вĕсемшĕн çак йăла питĕ хаклă та чыслă пулнă. Манăн анне çапла каласа: «Кашни ир эпĕ галстука утюглаттăм. Енчен те шкул ачи вараланчăк, хуçланчăк галстукпа вĕренӳ заведенине кĕрсен, унран кулаççĕччĕ, намăса кăлараççĕччĕ. Мĕншĕн тесен пионер галстукĕ вăл чи хаклă япаласен шутне кĕнĕ». Чăнах та, 20–30 каялла таврăнсан, питĕ илемлĕ ӳкерчĕк курма пулать: хĕр ачасем шап-шурă саппун çакса, тап-таса кĕпе тăхăнса, çӳçĕсене бантиксемпе капăрлатса шкулалла васкаççĕ. Арçын ачасем те таса костюмсемпе çурăм хыçне шкул рюкзакне çакса утаççĕ. Çак яшсемпе хĕрсене пĕр япала çыхăнтарса тăрать. Вĕсен мăйĕсенче – хĕрлĕ пионер галстукĕ.

Илер-ха паянхи кунсене. Хĕрсемпе каччăсем шкула утаççĕ. Анчах... вĕсене уйăрса илме йывăр: хĕрĕсен çӳçĕсем кĕске, каччисен – вăрăм. Пурин çинче те джинс шалавар. Портфелĕсем тата! Камăн çурăм урлă çакмалли, камăн хăрах хул пуççи çине, теприсем полиэтилен пакетпах утаççĕ.

Чуманкасси шкулĕн администрацийĕ кунта вĕренекен кашни ачанах шкула тĕксĕм тĕслĕ костюмпа пымалли пирки йышăну тунăччĕ. Ачасем çак йĕркепе килĕшрĕç, шкула кашни кун костюмсемпе килме тытăнчĕç.

Паллах, çакăн пек йĕркене йышăнакан шкулсем пур, анчах пурте мар. Шкул вăл – вĕренӳ заведенийĕ. Çавăнпа унта урамра мĕнпе уçăлса çӳренĕ, ташă касĕсене тăхăнса кайнă çи-пуçпа килмелле мар. Çакна пурин те ăнланмалла пек.

Оля ПАВЛОВА,
Чуманкасси шкулĕнче 11 «а» класра вĕренекен.

Юрă чĕрене пырса тивет

Хĕрарăм куççулĕ

Качча тухиччен сан качча каймалла,
Анчах та кайсан те телей курмалла,
Те вĕçĕм инкек пăрăнмасть сан çумран?..
Ах, çамрăк хĕрарăм, мĕн-ма макăран?

Хушса юрламалли:
Хĕрарăм куççулĕ, хĕрарăм куççулĕ,
Хăçан-ши, хăçан-ши вăл çак çĕр çинче пĕтĕ?

Кӳршĕре упăшки килне савнăç кӳрет,
Анчах санăн темшĕн килтен сĕтĕрет.
Чунна хытаратăн, упран çемьене,
Куççулĕ тумлать çĕре мар, чĕрене.

Хушса юрламалли

Суратрăн ача телее ĕненсе,
Устертĕн ăна кăкăрна ĕмĕртсе.
Анчах ватлăхра вăл та манчĕ сана,
Таçта пурăнать, çӳремест сан патна.

Хушса юрламалли

Кунсем черетпе иртсе кайрĕç часах,
Эс пĕр ирхине вăранмарăн пачах.
Шаккарĕç пырса кӳршĕсем алăкран,
Ăнланчĕç йăлтах эс тухса уçманран.

Хушса юрламалли

Пытарчĕç сана пысăк мар масара,
Ачу килсе çитрĕ, пăрахрĕ тăпра.
Ун куçĕ шывланчĕ, чĕтрерĕ тути,
Вилсен çеç-шим хаклă аннен ыр сути?

Хушса юрламалли

Анне чĕрĕ чух, ах, упрар, ачасем,
Ун чух ытларах пурăнайĕç вĕсем.
Хĕрарăм вилсен те çапах çĕр çинче
Куççулĕ юлать ун ачи куçĕнче.

Виталий ШЕМЕКЕЕВ.